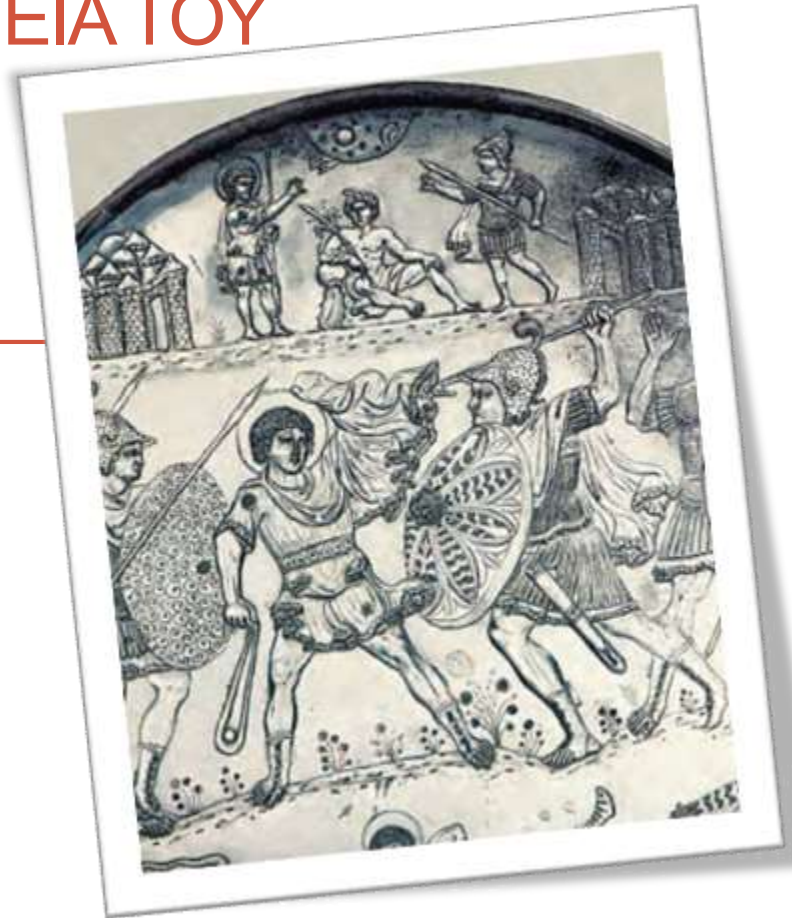

Ο ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΟΥ (610-717)

Εσωτερική μεταρρύθμιση
και αγώνας επιβίωσης

Ο Ηράκλειος ως Δαυίδ. Αργυρός δίσκος (αρχές 7ου αι.).
Νέα Υόρκη. Μητροπολιτικό Μουσείο.

Οικονομία και στρατός στα μέσα του 6ου αι.

Βρήκαμε το δημόσιο να είναι καταφορτωμένο με πολλά χρέη και να έχει φτάσει στη χειρότερη φτώχεια [...] και τον στρατό τόσο παραμελημένο από την έλλειψη των αναγκαίων, ώστε το κράτος να σφυροκοπείται από τις αδιάκοπες εισβολές και επιδρομές των βαρβάρων.

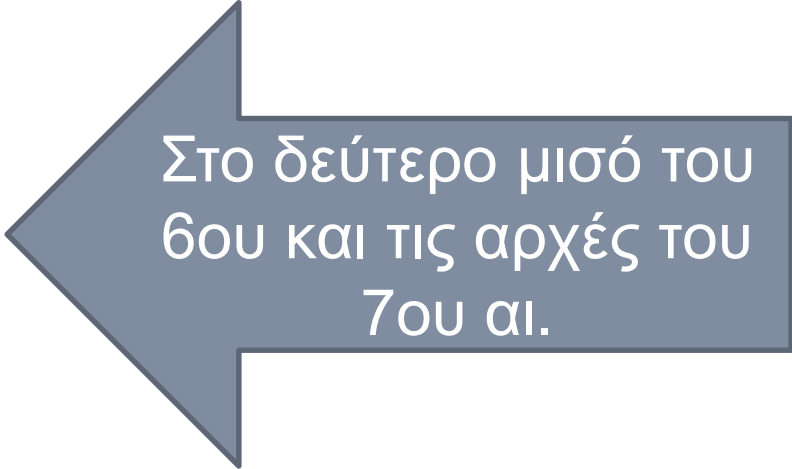
Από Νεαρά του Ιουστίνου Β' (566 μ. Χ.), *Jus Graecoromanum*, τ. Ι, 1-2 (Νεαρά 1).

Σύμφωνα με την παραπάνω πηγή ποια προβλήματα αντιμετωπίζει η αυτοκρατορία στα μέσα του 6^{ου} αιώνα;

ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΣΕ ΚΡΙΣΗ

Η αυτοκρατορία αντιμετωπίζει:

- λοιμούς,
- κακές σοδειές,
- σεισμούς και
- εισβολές στα εδάφη της

Στο δεύτερο μισό του
6ου και τις αρχές του
7ου αι.

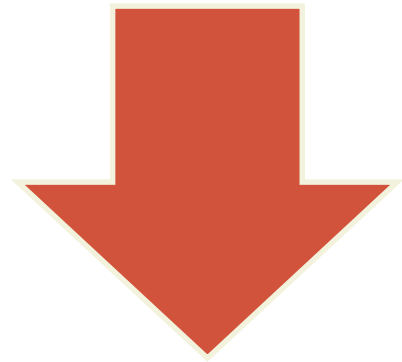
ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

1. Εγκατάλειψη ή την παρακμή των πόλεων,
2. Μείωση του πληθυσμού και
3. Υποχώρηση του εμπορίου και της νομισματικής κυκλοφορίας.
4. Η επέκταση της κρίσης στη δημόσια οικονομία οδήγησε στην παραμέληση του στρατού.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ

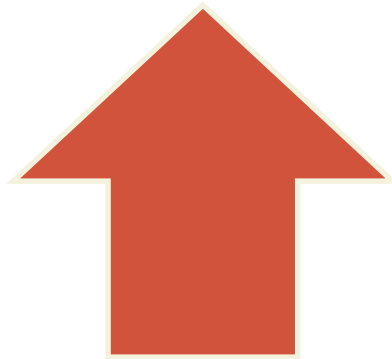
- **Οι Σλάβοι** άρχισαν να κατακλύζουν τις ευρωπαϊκές επαρχίες
- **Οι Πέρσες** έφτασαν στις ακτές του Βοσπόρου.

εξαιρετικά
κρίσιμη
κατάσταση

ανάγκη για
ριζική
μεταρρύθμιση
της
αυτοκρατορίας

Το έργο αυτό ανέλαβε και έφερε σε
πέρας **ο Ηράκλειος και η δυναστεία**
του.

Ο Ηράκλειος ως Δαυίδ. Αργυρός
δίσκος (αρχές 7ου αι.).
Νέα Υόρκη. Μητροπολιτικό Μουσείο.

**Πώς θα χαρακτηρίζατε τον
αυτοκράτορα Ηράκλειο με
βάση την ιστορική πηγή
και την παραπάνω εικόνα;**

Χαρακτήρας και προσωπικότητα του Ηράκλειου

Ο Ηράκλειος ανατράφηκε σε ένα τμήμα του κράτους που είχε διατηρήσει αναλλοίωτες τις ρωμαϊκές παραδόσεις. Γόνος μεγάλου και επιφανούς γένους γεννήθηκε – άγνωστο που – γύρω στο 575. Όταν ανήλθε στο θρόνο της αυτοκρατορίας ήταν ήδη 35-36 ετών, για την εποχή του μεσήλικας. Ευθυτενής και εξαιρετικά ρωμαλέος, μετρίου αναστήματος αλλά με αθλητικό παράστημα, είχε ωραία γαλανά μάτια και μαλλιά και γένια ξανθά.[...] Φαίνεται πάντως ότι είχε αξιόλογη μόρφωση και ότι του άρεσε εξαιρετικά η μελέτη.

[...] Ο χαρακτήρας του ανδρός εμφανίζεται αντιφατικός. Εξαιρετικά νευρικός, υφίστατο συνεχείς μεταπτώσεις από τη βαθιά κατάπτωση σε αιφνίδιους ενθουσιασμούς. Δεν είναι γνωστό αν είχε κληρονομικό στίγμα, είναι όμως γεγονός ότι γρήγορα ο γενναίος άλλοτε άνδρας άρχισε να φοβάται το νερό. Ήταν εξαιρετικά γενναιόφρων και ανθρωπιστής με μεγάλη ευαισθησία ψυχής, που συχνά υπερνικούσε τη λογική του βούληση. [...] Εργατικός με αξιόλογες οργανωτικές ικανότητες εμφανίζεται πολλές φορές νωθρός, διστακτικός, αδιάφορος σχεδόν για ό,τι συμβαίνει γύρω του. [...] Ήταν καλός και ευσεβής χριστιανός με βαθύτατη πίστη. Είχε το χάρισμα της ρητορικής και κάθε φορά που έβλεπε να κάμπτεται το ηθικό του στρατού του έσπευδε να εμπυχώσει τους άνδρες με την ευφράδεια και τον ενθουσιασμό του.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ.Ζ, σελ 227

Η αντεπίθεση του Ηράκλειου

Ο Ηράκλειος
αντιπροσωπεύει
τον τύπο του
στρατηγού -
αυτοκράτορα

ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

- Αναδιοργάνωσε το στράτευμα με την οικονομική συμπαράσταση της εκκλησίας,
- Επιχείρησε συνεχείς εκστρατείες κατά των Περσών (622-628).

Στη μάχη της Νινευί, κοντά στα Γαυγάμηλα, πέτυχε να συντρίψει τους Πέρσες και να ανακτήσει όλες τις βυζαντινές επαρχίες στην Εγγύς Ανατολή (627)

Ο χαρακτήρας των εκστρατειών του Ηράκλειου

έντονος θρησκευτικός χαρακτήρας

- Οι Πέρσες είχαν αρπάξει **τον Τίμιο Σταυρό**, το ιερότερο κειμήλιο του Χριστιανισμού
- Ο αυτοκράτορας **εξύψωσε το φρόνημα** των στρατιωτών του με φλογερές ομιλίες κατά των εχθρών του Χριστιανισμού και της Ρωμανίας.
- Οι στρατιώτες του εμπνεύστηκαν και **αγωνίστηκαν με αυταπάρνηση** σημειώνοντας μεγάλες επιτυχίες.

Οι επιτυχίες αυτές αποδείχτηκαν
πρόσκαιρες.

ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΣΛΑΒΩΝ ΚΑΙ ΑΒΑΡΩΝ

- Ταπεινωτική ήττα υπέστησαν και οι Άβαροι και οι Σλάβοι, όταν σε συνεννόηση με τους Πέρσες, πολιορκήσαν την Κωνσταντινούπολη (626).

Η πολιορκία της Κωνσταντινούπολης το 626 όπως απεικονίζεται στις τοιχογραφίες της Μονής Μολντοβίτα, Ρουμανία

«Ο Ακάθιστος Ύμνος», Ρωσική εικόνα του 14ου αιώνα. Στο κέντρο εικονίζεται η Παναγία, ενώ καθεμιά από τις μικρές περιφερειακές εικόνες αφορά τη διήγηση ενός από τους 24 «οίκους» του Ακάθιστου Ύμνου_wikipedia

ΘΕΜΑΤΑ

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Γένεση των θεμάτων και επικράτηση της ελληνικής

Όταν ήταν αυτοκράτορας ο Ηράκλειος [610-641] που καταγόταν από τη Λιβύη, η επικράτεια του Ρωμαϊκού Κράτους περιορίστηκε και ακρωτηριάστηκε τόσο στην Ανατολή όσο και στη Δύση. Τότε οι διάδοχοι του, που δεν ήξεραν πού και πώς να ασκήσουν την εξουσία τους, κατέτμησαν σε μικρά τμήματα τη διοίκηση τους και τα μεγάλα στρατιωτικά σώματα και εγκατέλειψαν την προγονική τους λατινική, υιοθετώντας την ελληνική γλώσσα [...]. Γιατί (παλιότερα) ονόμαζαν τους χιλιάρχους λογγίνους και τους εκατόνταρχους κεντουρίωνες και τους τωρινούς στρατηγούς κόμητες. Αλλά και η ονομασία θέμα είναι ελληνική και όχι ρωμαϊκή και προέρχεται από τη θέση.

Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος,
Περί θεμάτων, έκδ. Α. Pertusi,
Πόλη του Βατικανού 1952, 60.

Ποιες πληροφορίες αντλείτε από την πηγή για τη διοίκηση της αυτοκρατορίας στα χρόνια των διαδόχων του Ηράκλειου;

ΝΕΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ (7^{ΟΣ} ΑΙΩΝΑΣ)

Τα τελευταία χρόνια της
βασιλείας του Ηρακλείου
σκιάζονται από τις
αραβικές κατακτήσεις.

Αυξάνονται οι
ανάγκες της άμυνας
εναντίον των Αράβων.

Στη διάρκεια του 7ου αι. εγκαθιδρύεται στη Μ. Ασία **ένα**
νέο διοικητικό σύστημα που στηριζόταν στα **θέματα**,
διοικητικές περιφέρειες με δικό τους στρατό

ΘΕΜΑΤΑ

Θέματα ονομάζονταν αρχικά οι κατάλογοι της κεντρικής βυζαντινής υπηρεσίας, όπου καταγράφονταν οι στρατιώτες μιας μονάδας. Στη συνέχεια, ο όρος δήλωνε την ίδια τη στρατιωτική μονάδα και την περιοχή όπου έδρευε και, τέλος, μια γεωγραφική και διοικητική ενότητα. Στη θεματική οργάνωση, ο στρατηγός κάθε θέματος συγκέντρωνε στα χέρια του τη στρατιωτική και πολιτική διοίκηση της περιοχής της δικαιοδοσίας του.

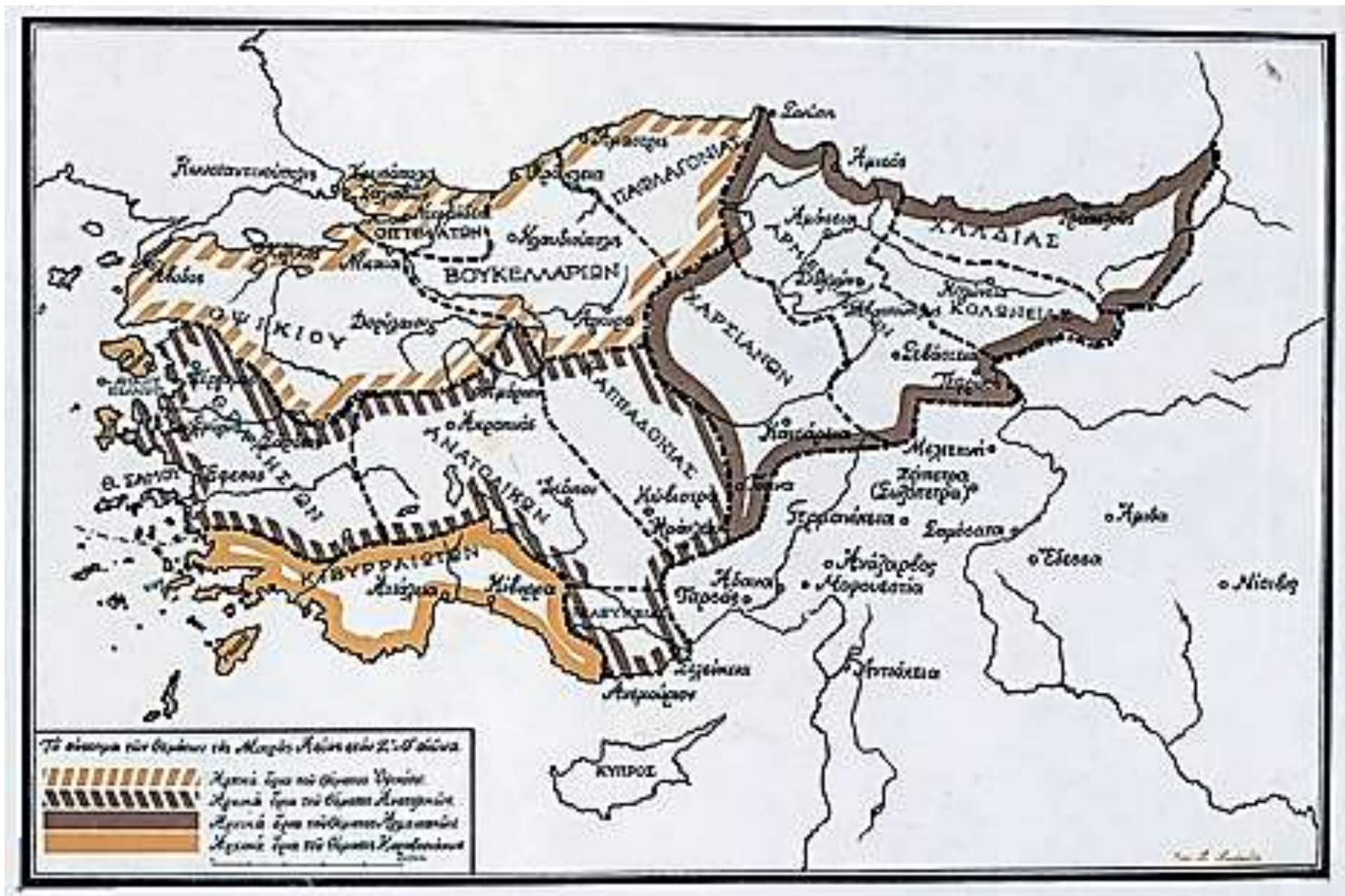
Πηγή: Ίδρυμα μείζονος Ελληνισμού,
<http://www.ime.gr/chronos/09/gr/p/610/main/p4a.html>

Κατάλογοι με τους
στρατιώτες μιας
μονάδας

Η ίδια η
στρατιωτική
μονάδα

Γεωγραφική και
διοικητική ενότητα
με βάση το
θεματικό στρατό

Η θεματική οργάνωση της Μ. Ασίας κατά την περίοδο 7ος-9ος αι.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ

- Υπηρετούσαν **ελεύθεροι αγρότες**
 - Το κράτος τους παραχωρούσε **στρατιωτικά κτήματα ή στρατιωτόπια**.
- Με τα έσοδά τους οι στρατιώτες
 - συντηρούσαν τις οικογένειές τους,
 - αγόραζαν τον οπλισμό τους και
 - κάλυπταν τα έξοδα των εκστρατειών.

**Ποια πιστεύετε πως
είναι τα
πλεονεκτήματα του
θεματικού στρατού;**

Ο θεματικός στρατός

- αντικατέστησε τους παλαιούς μισθοφορικούς στρατούς και
- αποτέλεσε **ένα είδος εθνικού στρατού** που αποδείχθηκε **εξαιρετικά αποτελεσματικός** για την άμυνα της αυτοκρατορίας.

Διοίκηση των θεμάτων

- Η στρατιωτική και πολιτική διοίκηση των επαρχιών ασκούσαν από ένα πρόσωπο, **τον στρατηγό**.
 - Ο στρατηγός ασκούσε την ανώτατη εξουσία μέσα στα όρια του θέματος.

Ωστόσο, οι διευρυμένες εξουσίες που είχε αναλάβει ο στρατηγός δε συνεπάγονταν ότι ασκούσε ανεξέλεγκτος την εξουσία λογοδοτώντας μόνο στον αυτοκράτορα. Οι άμεσοι υφιστάμενοί του, *ο πρωτονοτάριος του θέματος*, ο πολιτικός δηλαδή διοικητής του θέματος, *ο πραίτωρ του θέματος*, που ήταν ο θεματικός δικαστής και *ο χαρτουλάριος του θέματος*, που ήταν ο στρατολόγος του θέματος, μπορούσαν επίσης να απευθύνονται στον αυτοκράτορα για υποθέσεις του θέματος.

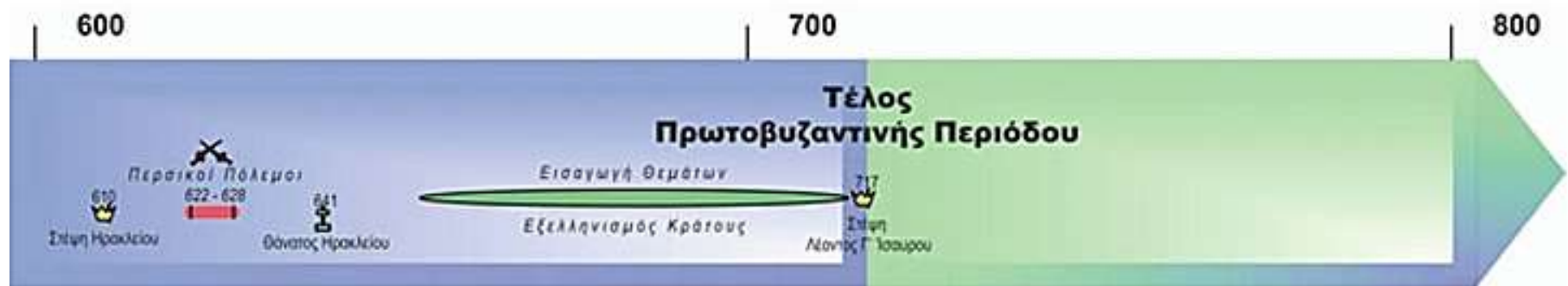
Πηγή: Ίδρυμα μείζονος Ελληνισμού,
<http://www.ime.gr/chronos/09/gr/p/610/main/p4a.html>

**Προς τα τέλη του 7ου αι.
το σύστημα των θεμάτων
σταθεροποιήθηκε
και άρχισε να εξαπλώνεται
και στις ευρωπαϊκές επαρχίες του
κράτους.**

Εξελληνισμός της αυτοκρατορίας

- Ολοκληρώνεται **ο εξελληνισμός** της κρατικής διοίκησης.
 - Επίσημη γλώσσα στην πολιτική και στρατιωτική διοίκηση έγινε η **ελληνική**
 - Οι ρωμαϊκοί τίτλοι αντικαταστάθηκαν από **ελληνικούς**.
Πρώτος ο Ηράκλειος υιοθέτησε τον τίτλο **βασιλεύς** με τη χριστιανική προσθήκη **«πιστός έν Χριστώ»**.

Η εξέλιξη αυτή σηματοδοτεί
σε συμβολικό επίπεδο
το οριστικό τέλος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας
και **την αρχή της μεσαιωνικής ελληνικής
Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.**

Ερωτήσεις

1. Να επισημάνεις παράγοντες που συνέβαλαν στη νίκη του Ηρακλείου κατά των Περσών.
2. Ποια ανάγκη υπαγόρευσε την καθιέρωση των θεμάτων, όπως προκύπτει έμμεσα από το σχετικό απόσπασμα του έργου Περί θεμάτων;
3. Ποιες διοικητικές περιφέρειες (εξαρχάτα και θέματα) περιλάμβανε και ποια στρατιωτικά σώματα διέθετε το Βυζάντιο στα τέλη του 7ου αι. σύμφωνα με το τελευταίο παράθεμα; Αφού μελετήσεις προσεκτικά το χάρτη, να επισημάνεις ποια νέα θέματα και με ποιο τρόπο ιδρύθηκαν μεταξύ 7ου και 9ου αι. στη Μ. Ασία.
4. Μπορείς να εξηγήσεις γιατί ο Ηράκλειος απεικονίζεται ως Δαβίδ; Τι γνωρίζεις από την Παλαιά Διαθήκη που θα μπορούσε να στηρίξει τον παραλληλισμό; ;